

จิตรพันธุ์ โพษยกฤต

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

บทสัมภาษณ์จากนิตยสาร 'พลอยเกมเพชร' ฉบับที่ ๒๑๗
ปีที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕

พิมพ์ครั้งที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕

© พลอยเกมเพชร
ข้อความและรูปภาพทั้งหมดในหนังสือนี้ ผู้พิมพ์สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
การคัดลอกส่วนใดๆในหนังสือนี้ไปเผยแพร่ในทุกรูปแบบ
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก 'จักรพันธ์ โปษยกฤต'

จัดจำหน่าย : ศรีสารา

๒๓ อาคารชาร์มส์ ซอยชิดลม ถนนเพลินจิต

แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทร. ๐๒๒-๕๕๕-๕๕๕-๕๕๕-๕๕๕ ๐๒๒-๕๕๕-๕๕๕-๕๕๕ แฟกซ์ ๐๒๒-๕๕๕-๕๕๕-๕๕๕

ราคา ๓๐๐ บาท

Rama IX Art Museum Foundation

จักรพันธ์ โปษยกฤต

ศิลปินแห่งชาติ

อาจารย์จักรพันธุ์ โปษยกฤต ให้
สัมภาษณ์ 'พลอยแกมเพชร' มาหลาย
ครั้งหลายหน แต่ทุกครั้งก็เป็นแบบ
'เฉพาะกิจ' ที่คุยเจาะถึงผลงานชิ้น
หนึ่งๆ เท่านั้น

เมื่ออาจารย์ลองนั่งทบทวนดู จึง
รู้ว่าไม่ได้ให้ใครสัมภาษณ์เป็นเรื่องเป็น
ราวแบบยาวๆ มาเป็นสิบปีแล้ว

ในโอกาสที่ 'พลอยแกมเพชร' ขึ้น
ปีที่ ๑๐ และอาจารย์จักรพันธุ์ได้รับ
การคัดเลือกให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา
ทัศนศิลป์ ประจำปีพ.ศ.๒๕๕๓

เราจึงขอรบกวนเวลาในบ่ายวัน
เสาร์ของอาจารย์ มานั่งพูดคุยกันแบบ
ยาวๆ สักครั้ง คราวนี้คุยกันแบบจุใจกัน
เลยละ

เราทำหน้าที่เป็นตัวแทน 'ชาว
พลอยแกมเพชร' แสดงความยินดีกับ
อาจารย์จักรพันธุ์กับชาวศิษย์เก่าที่
ต้อนรับปีใหม่

"มีคนโทรศัพท์มาแสดงความยินดี
กันมากครับ (ยิ้ม)

...คือศิลปินแห่งชาตินี้ตั้งแต่มี
การตั้งตำแหน่งนี้ขึ้นมา ผมก็ทราบว่า
มีชื่อผมถูกเสนอเข้าไปตั้งแต่ปีมะโว้

...ก็มีเรื่องซำๆ ที่เขาเอามาคุยกัน
ว่า เอ๊ะ! จะให้จักรพันธุ์อยู่ในแผนก
ไหน แผนกทัศนศิลป์หรือ
เชิดหุ่นกระบอก ทุกปีก็มีเรื่องกระเล็น
กระสายมาเสมอ

...ทีนี้โดยอุปนิสัยของผม ผม
ไม่ชอบการแข่งขัน ที่สมัยเรียนผม
ประกวดศิลปกรรมแห่งชาติอยู่หลายปี
นี้ต้องบอกไว้ว่าเพราะเพื่อนสนิท และ
เพื่อนรักผม อาจารย์เกียรติศักดิ์
ชานนารถ เขาคอยหนุนผม

...ตอนนี้เป็นรองศาสตราจารย์
สอนอยู่ที่ลาดกระบัง เขาได้เหรียญ
ทองเป็นศิลปินชั้นเยี่ยมจากการประ
กวดศิลปกรรมแห่งชาติด้วยนะ ทุก
วันนี้เขาก็เขียนรูป แต่เป็นข้าราชการ
ไม่ได้มาเป็นช่างเขียนอาชีพอย่างผม

...คือปีแรกที่ผมอยู่ปี ๑ คณะ
จิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ผม
เขียนรูปส่งเข้าประกวดแล้วถูกคัดออก
เลย ผมเขียนรูปเพื่อนผู้หญิง ชื่อ
ลักขณา เวชกร ก็เพื่อนนั้นแหละ
บอกว่า

'เขียนสีจักร เธอเขียนพอร์เทรท
เก่ง ฉันเป็นแบบให้'

...แล้วเพื่อนๆ ก็สนับสนุนผม
จนกระทั่งผมได้เหรียญทองแดงปีแรก
ตอนที่อยู่ปี ๓ ภูมิวิสุตา สาณะเสน
ตอนนั้นก็เกียรติศักดิ์อีกทีบอกว่าประกวด
สิ สนุกดีนะ ช่างเขียนไม่ประกวดได้
ยังไง แล้ววิสุตาบอกว่า

'ฉันเป็นแบบให้เธอเอง'

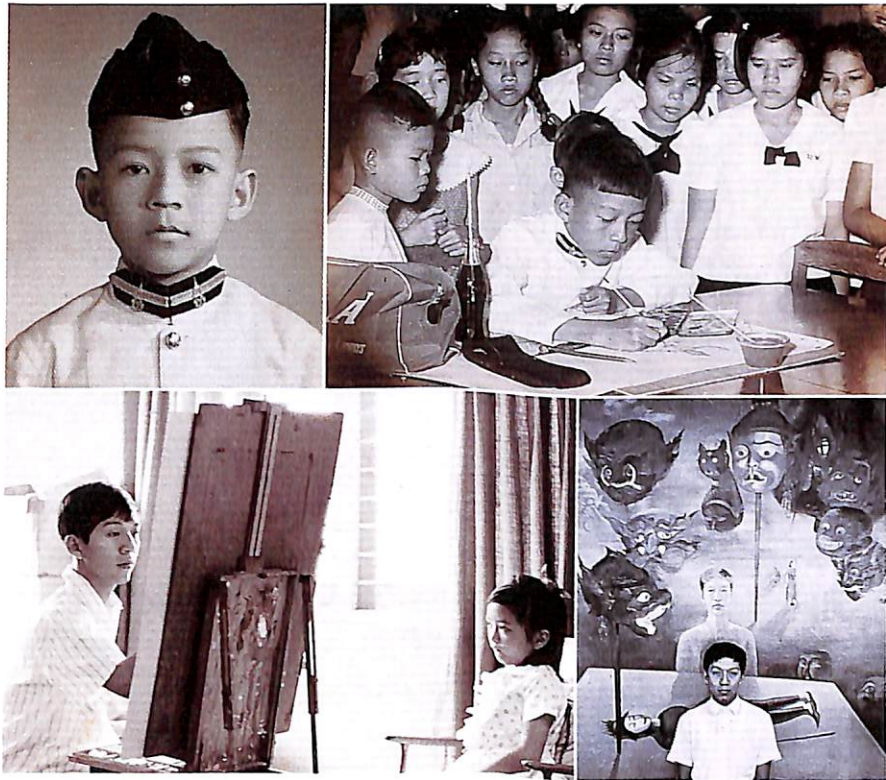
...ผมก็เขียนส่งประกวดมาเรื่อย
จนผมล้าแล้วนะครับ ก็เลิกส่งประกวด
เสียเฉยๆ คือผมจะไม่ชอบการเสนอ
ชื่อเข้าไปประกวดโดยนัย

...ส่วนศิลปินแห่งชาติที่ผ่านมามี
ก็หลายท่านทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักได้
เสนอชื่อไป ต้องเขาก็บอกว่า

'อาจารย์คงได้สักวัน เพราะ
อาจารย์ไม่ยอมได้ เลยต้องได้'

...ที่ได้นี้ ครั้นจะพูดว่าเราไม่
ยินดียินร้ายเลย ก็เป็นพวกมุดโตหัย
เกินไป ก็ยินดีที่ได้ แต่จะให้ลูกขึ้น
โลดเต๋นติดป้ายหน้าบ้านว่าบ้านศิลปิน
แห่งชาติ คงไม่ทำ

...คือนายินดีนะครับที่เขาให้เกียรติ
ในวัยอันควร เพราะอย่างบางคนบอก
ว่าอาจารย์น่าจะได้อีกตั้งนานแล้ว ผม
บอกว่านี้ก็ดีแล้วละ เพราะผมรู้สึกว่

ครูบาอาจารย์ของผม รุ่นพี่อีกตั้งหลายท่านที่ควรจะได้ไปตามหาเอาไว้อีกถึงปีนี้ ผมยังว่าผมได้เร็วไปหน่อยเลย ยังมีพี่บางท่านที่เหมาะสมที่จะได้แต่ยังไม่ได้"

อาจารย์จักรพันธุ์จะเข้ารับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเดือนกุมภาพันธ์นี้

เราย่นย่อเวลาในการพูดคุยส่วนของประวัติและผลงานของอาจารย์ด้วยการคัดลอกจากเอกสารที่ทำไว้สำหรับเผยแพร่มาให้ท่านอ่าน

‘อาจารย์จักรพันธุ์เป็นชาวกรุงเทพฯ เป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายชุบ และนางสว่างจันทร์ โปษยกฤต

จบการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

ระดับอุดมศึกษา คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับปริญญาศิลปบัณฑิต สาขาจิตรกรรม ในปีพ.ศ.๒๕๑๑

จากนั้นได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาวิจัยศิลป์ไทยให้แก่นักศึกษาปีที่ ๓ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อีก ๕ ปี ก่อนจะลาออกมาเป็นช่างเขียนภาพจนปัจจุบัน

Rama IX Art Museum Foundation

ผลงานและเกียรติประวัติ
- รางวัลเหรียญทองแดงจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ๑ ครั้ง

- รางวัลเหรียญเงินจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ๖ ครั้ง ระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๘-พ.ศ.๒๕๑๖

- รางวัลผู้สนับสนุนดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทยประจำปีพ.ศ.๒๕๓๒ จากคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย

- ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามัณฑนศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๒

- ศิลปดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.๒๕๓๗

- ได้รับยกย่องเป็น ๑ ใน ๕๓ นายช่างเอกในรอบ ๒๐๐ ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

- ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ประจำปีพ.ศ.๒๕๔๓

- เป็นผู้รับผิดชอบดูแลซ่อมแซมหุ่นวังหน้า ซึ่งมีผลงานปรากฏอยู่ใน

หนังสือเรื่อง ‘หุ่นไทย’ จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ พ.ศ.๒๕๒๔

หนังสือเรื่อง ‘หุ่นวังหน้า’ จัดพิมพ์โดยมูลนิธิซิเมนต์ไทย พ.ศ.๒๕๔๐ เนื่องในการซ่อมหุ่นชุดรามเกียรติ์ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

- ภาพเขียนแบบจิตรกรรมไทยประเพณี ชุดอิเหนา ของอาจารย์จักรพันธุ์เคยจัดพิมพ์เป็นบัตรอวยพรของยูนิเซฟ ทั้งชุด และอาจารย์ได้มอบภาพเขียนเพื่อทำบัตรอวยพรการกุศลแก่มูลนิธิโรงพยาบาลเด็กทุกปี ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๒๕ จนถึงบัดนี้

- เป็นผู้ออกแบบม่านเวที ณ ห้องประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

- ออกแบบชุดพระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และชุดพระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ ๗ และรัชกาลปัจจุบัน ณ หอประชุมวชิราวุธวิทยาลัย

- ปัจจุบัน กำลังดำเนินการเขียน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถใหม่ วัดตรีทศเทพวรวิหาร ซึ่งเริ่มเขียนมา ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๓๓ และยังไม่แล้วเสร็จ

นอกจากอาจารย์จักรพันธุ์จะมีชื่อเสียงทางด้านกราฟิกเหมือน ภาพจากวรรณคดีและศาสนา ทั้งใน แบบเหมือนจริงและแบบจิตรกรรมไทย ประเพณีแล้ว

อาจารย์จักรพันธุ์ยังได้แสดงฝีมือเชิงศิลป์ด้วยการสร้างและการเซตหุ่น กระบอกไทย โดยเคยเปิดการแสดง เรื่องพระอภัยมณี รามเกียรติ์ และ สามก๊กมาแล้ว

ผลงานหุ่นเหล่านี้ ได้รับการยกย่องว่าเป็นการประสานศิลปะทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม และนาฏดุริยางคศิลป์เข้าไว้ด้วยกันอย่างเหมาะสมเจาะลงตัว

ในระหว่างนี้ อาจารย์และคณะศิษย์กำลังจัดทำหุ่นเตรียมสำหรับการแสดงหุ่นเรื่อง 'ตะเลงพ่าย'

ในด้านวรรณกรรม อาจารย์ได้เขียนหนังสือ โดยใช้นามปากกา 'ศศิวิมล' อันเป็นนามปากกาที่รู้จักกันดีในหมู่นักอ่าน ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๑๖ จนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าอาจารย์เป็นผู้มีความสามารถในเชิงศิลป์ที่รอบด้าน ซึ่งการสร้างสรรคงานศิลป์ไม่ว่าในแขนงใดก็ตามของอาจารย์จักรพันธุ์ ล้วนได้รับแรงบันดาลใจมาจากความประทับใจในนาฏดุริยางคศิลป์ และวรรณศิลป์ ประกอบกับความงามแบบอุดมคติจากจินตนาการ

เอกลักษณ์เฉพาะตนของอาจารย์จักรพันธุ์คือความประณีต วิจิตรบรรจง และแม่นยำ ทั้งในเรื่องของบรรยากาศที่ประหนึ่งไม่มีจริง เป็นอารมณ์และความปรารถนาของช่างเขียนที่จะบันทาลให้เป็นไปในโลกส่วนตัวโดยแท้

ปัจจุบันนอกจากผลงานที่รวบรวมไว้ที่บ้าน ผลงานที่เป็นสมบัติส่วนตัวของผู้ชื่นชมในฝีมือของอาจารย์แล้ว

อาจารย์ยังได้คัดเลือกผลงานบางชิ้นมาทำก๊อปปี้เพื่อนำไปจัดแสดงที่โรงเรียนวชิราวุธ ทั้งที่หอประวัติ และที่ห้องแสดงศิลปะ ดึกเวสสุกรรมสถิต ที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้อาจารย์โดยเฉพาะ ๑ ห้อง

วันที่เราไปพบอาจารย์ที่บ้าน หลังจากรับประทานข้าวเที่ยงมื้อกลางวันกันแล้ว เวลาบ่ายโมงตรง อาจารย์ก็ขึ้นไปห้องทำงานบนบ้าน และขอเวลาเตรียมเนื้อเตรียมตัวสัก ๑๐ นาทีก่อนให้คณะของเราจะขึ้นไปพบ

อาจารย์นั่งลงตรงที่ประจำ ส่วนพวกเราก็นั่งกระจายล้อมอาจารย์และช่วยกันซักถาม โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเลยทีเดียว

"ผมเกิดที่ศิริราช โดยคุณหมอ ชัช โสธานนท์ ผมผ่าท้องออกนะ พี่ชายผมก็เหมือนกัน ผมมีพี่น้องแค่ ๒ คน พี่ชายชื่อ 'ฉันทภัก' เขาเกิดปีมะเส็ง

...ผมเกิดมาคุณพ่อก็ทำงานที่บริษัทขายยา คุณแม่ไม่ทำงาน อยู่บ้าน คุณแม่มีเชื้อจีนอย่างที่เขาเรียกว่าตั้งหนึ่งเกีย ผมเองก็ภาคภูมิใจในความเป็นเจ๊กอยู่มาก

...ชื่อจักรพันธุ์ โหระจันทร์พิมพ์ ชื่อจริงคือคุณฉันทิพย์ กระแสสินธุ์ ตั้งให้ แล้วตั้งให้พี่ผมด้วย ผมไม่มีชื่อเล่น ก็ไม่ได้รู้สึกแปลกอะไร

...คุณแม่ก็เรียกจักรพันธุ์ เพื่อนๆก็เรียกจักรพันธุ์

...'จักร' นี่มาเรียกที่ศิลปะการเพราะที่วชิราวุธก็มีเพื่อนชื่อจักร นามสกุล จักรบุรีรักษ์ ก็ไม่มีใครเรียกให้ซ้ำกัน ก็เรียกจักรพันธุ์ แต่พอมาอยู่ศิลปะการไม่มีคนชื่อนี้ ก็เลยเรียกจักร"

โรงเรียนวชิราวุธเป็นโรงเรียนที่มีแบบแผนในการสอน การอบรมเด็ก และมีกฎว่านักเรียนทุกคนต้องอยู่ประจำ ซึ่งคุณพ่อคุณแม่ของอาจารย์ก็ยินยอมพร้อมใจกันส่งลูกชายทั้งสอง

เข้าเรียนที่นี่

"อายุ ๖ ขวบนี้เราก็ตัดเซฟเนเจอร์ ออกจากบ้านมาแล้ว

...ผมมาอยู่โรงเรียนคุณครูเนี่ยน สโรชมาก่อน ซึ่งอยู่เลยตึกอัสวาทา ไปไม่เท่าไร เป็นเหมือนกับโรงเรียนอนุบาลเล็กๆสำหรับเด็กที่จะเข้าวชิราวุธ ไม่ได้ไปเข้าเย็นกลับนะ ค้างเลย

...ตรงนั้นเขาเรียกสนามหลัง จะมีบ้านไม้เล็กๆของพวกครู ครูนี้คือครูที่สอนในวชิราวุธ แต่ครูเนี่ยนคือครูที่สอนเด็กเล็กๆ เราเรียกกันป้าครู ท่านเปิดโรงเรียนเพื่อรับเด็กเล็กๆไปเรียน มีผู้หญิงผู้ชายปนกันมีอยู่ซัก ๒๐ คน ตอนนั้นยังไม่มีเครื่องแบบนะ ครูก็สอน ก.ไก่ กระดานชนวน"

ลองนึกภาพลึคะว่าเด็กอายุเพียง ๖ ขวบที่ต้องจากอกพ่อแม่ไปอยู่กับคนอื่น จะเป็นอย่างไร

"มันก็คงไม่สบายหรือทนจะอยู่กันหลายๆคน แต่ไม่ถึงกับลำบากมาก มีคนอาบน้ำให้ เขาจะมีผ้าขนหนูเป็นถุงใส่มือแล้วใส่สบู่ เราก็ยื่นเข้าแถวเรียง อาบน้ำๆให้ ส้วมก็มีอยู่ ๒ ส้วม เป็นส้วมของๆ

...เราก็อยู่ได้ ต้องเรียกว่าสุขทุกข์เคล้าระคนปนไป แต่ก็มียางคันที่เราจะนึกว่า เอ-ทำไมเราต้องมาอยู่ที่นี่"

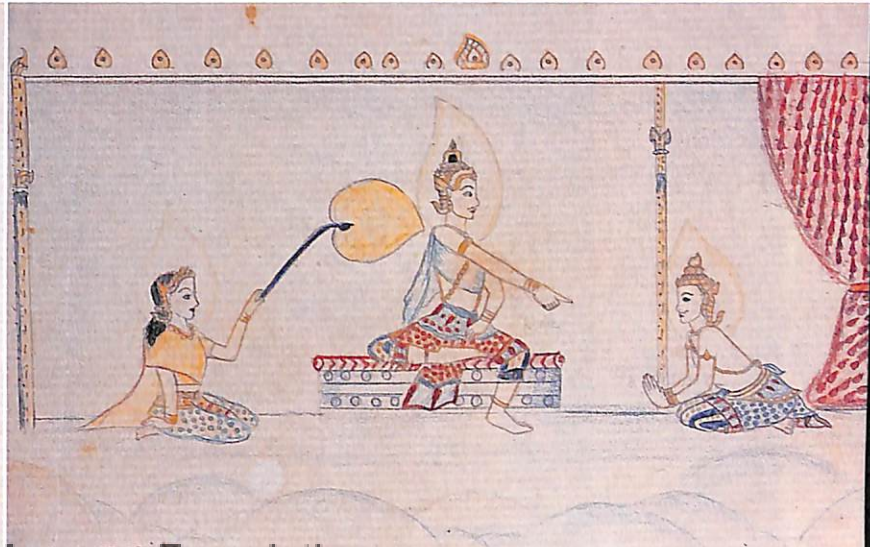
เรื่องเสียน้ำตาจึงกลายเป็นเรื่องธรรมดาของเด็กๆที่นี่

"คืออยู่โรงเรียนครูเนี่ยนนี่ร้องให้ให้พอเลย คิดถึงบ้านให้พอ แต่พออยู่วชิราวุธนี้รู้สึกว่่าน้ำตาแห้งแล้ว เราปรับตัวให้รอดพ้นปากเหี้ยวปากมาได้

...ผมก็เรียนกับตึกอัสวาทาชั้นต้น (สมุทรนิช) มาตั้งแต่เด็กเล็กๆ อดอยากปากแห้งมาด้วยกัน (หัวเราะ)

...เมื่อจบป.๑ จากโรงเรียนครูเนี่ยน ผมก็มาเข้าป.๒ วชิราวุธ ถึงมาเจอท่านม้วย (ม.จ.ชาตรีเฉลิม ยุคล) ที่นั่นจากนั้นก็เรียนคลอกันมา

...ตอนที่จะมาเข้าโรงเรียนผมก็คงทราบว่าจะไม่ได้กลับบ้าน แต่ผมไม่

ของทำเล่นเมื่ออายุ ๘-๙ ขวบ

ได้ร้องให้ฟูมฟายนะ เท้าที่ฉมนี่ดูนี่--
ไม่รู้จะเฉยๆ คืออาจจะซ่อนน้ำตา
ไว้ ทำใจแข็ง แต่แอบไปร้องก็ได้ เรา
ไม่รู้ อันนี้จำไม่ได้เพราะนานเหลือเกิน
แต่ไม่ได้ร้องฟูมฟาย

...ตอนนั้นไม่ได้กลับบ้านเสาร์
อาทิตย์อย่างเดี๋ยวนี้ แต่ไม่ถึงกับปิด
เทอม อาจจะ ๒ เดือนหน"

ซึ่งน้ำหนักจากประสบการณ์ของ
ตัวเอง อาจารย์คิดว่า การส่งลูกเข้าโรง
เรียนประจำตั้งแต่เด็กก็มีข้อดีข้อเสีย
เหมือนกัน

"เหมือนตาชั่งนะครับ จะให้ดี
ไปทั้งสองอย่างคงไม่ได้

...คือเราออกจากบ้านมาอยู่กับ
ความดูแลของคนอื่น ของครูบาอาจารย์
ตั้งแต่ ๖ ขวบ จนกระทั่งโต ๑๗-๑๘

นี้ ความจำกับบิดามารดาที่ต้องลด
ลงเป็นธรรมดา เราจะได้ความผูกพัน
ความรักเพื่อนทดแทนความห่างเหินกับ
ครอบครัว

...แต่ตัวผมก็ยังสนิทกับที่บ้าน
ไม่มีอะไรที่จะต้องไม่สนิท เพียงแต่ว่า
เราไปอยู่ตั้งแต่เด็กๆ ไปอยู่กับเด็กที่
ไหนก็ไม่รู้ อยู่กับคนเลี้ยงซึ่งหน้าแปลก
เท่านั้นเอง

...อย่างความลำบากในการรับประ
ทานกับข้าวที่เราเคยรับประทานที่ชีราชู
เราจะเกลียดมันจนไม่เคยแตะมันอีก
เลยจนกระทั่งบัดนี้ อันนี้ก็เป็นเรื่องจริง
มีกันทุกคน

...เหมือนกับได้รับรสแห่งความ
ทุกข์แล้ว ถึงจะรู้ว่าสุขเป็นอย่างไ
แล้วความผูกพันระหว่างเด็กชีราชูที่

อยู่กันมาต้องแชร์ห้องส้วมกันนี้เป็น
เรื่องจริง

...ที่นี้ผมดูรายการดิสนีย์เวอร์
หรือแอนิมัล แพลเน็ต เห็นเสือมันจะ
ฝึกลูกให้แกร่ง ให้รู้จักเรียนรู้โลก มัน
จะไม่โอ้อวดจนโต เหมือนพ่อแม่ที่ส่งลูก
มาเรียนชีราชูตั้งแต่เด็กๆ ให้พ้นจากอก

...ผมเองเคยมีส่วนของความ
นึกคิดที่นึกว่า เอ๊ะ--ทำไมพ่อแม่เราต้อง
ส่งเราให้มาอดๆอยากๆ ตระกะท่าลำบาก
เหลือเกิน มันเคยมีแวบเข้ามาในจิต
นะครับ

...แต่บัดนี้ไม่มีแล้ว เราเข้าใจจาก
การที่เราเห็นโลก มีทัศนคติที่แก่กล้า
ขึ้น เราเข้าใจว่า อ้อ--ข้อดีก็มี

...พ่อแม่ต้องการให้เรารู้จักการเสีย
สละ รู้จักรักเพื่อน การเอาตัวรอด คำนี้